

KURSANTLAR MULOQOTINING PSIXOLOGIK ASOSLARI XUSUSIDA**Boltayev Baxtiyor Yunusovich**

Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti mustaqil izlanuvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14499101>

Annotatsiya: Ushbu maqolada kursantlar muloqotining psixologik asoslari mavzusi bayon etilgan va muloqotning kursantlarning hayotidagi roli, vazifasi, psixologik xususiyatlari, kursantlarning muloqotga bo'lgan ehtiyoji kabi masalalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: muloqot, ehtiyoj, muloqot bosqichlari, rasmiy muloqot, muloqot jarayoni, individ.

Аннотация: В данной статье раскрыта тема психологических основ общения курсантов и такие вопросы, как роль, функция, психологические особенности общения в жизни курсантов, а также потребность курсантов в общении.

Ключевые слова: общение, потребность, этапы общения, формальное общение, процесс общения, личность.

Annotation: This article describes the topic of the psychological foundations of cadets' communication and issues such as the role, function, psychological characteristics of communication in the life of cadets, and the need of cadets for communication.

Keywords: communication, need, stages of communication, formal communication, communication process, individuum.

Muloqot – bu odamlar o'rtasida aloqalarni o'rnatish va rivojlantirishning murakkab, ko'p qirrali jarayoni bo'lib, u hamkorlikdagi faoliyatga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqadi va boshqa shaxsni ma'lumot almashish, idrok etish va tushunishni o'z ichiga oladi. Muloqotning turi va shakllari xilma-xil. Masalan, bu faoliyat bevosita «yuzma-yuz» bo'lishi, u yoki bu texnik vositalar orqali amalga oshiriladigan bo'lishi, biror professional faoliyat jarayonidagi amaliy yoki do'stona bo'lishi mumkin. Insoniy munosabatlar shunday o'zaro ta'sir jarayonlariki, unda shaxslaro munosabatlar shakllanadi va namoyon bo'ladi. Bir qarashda osongina tuyulgan shaxslararo muloqot aslida juda murakkab jarayon bo'lib, unga odam hayoti mobaynida o'rganib boradi. Muloqotning psixologik jihatdan murakkab ekanligi haqida B.F.Parigin shunday yozadi: «Muloqot shunchalik ko'p qirrali jarayonki, unga bir vaqtning o'zida quyidagilar kiradi:

a) individlarning o'zaro ta'sir jarayoni;

b) individlar o'rtasidagi axborot almashinuvi jarayoni;

- v) bir shaxsning boshqa shaxsga munosabati jarayoni;
- g) bir kishining boshqalarga ta'sir ko'rsatish jarayoni;
- d) bir-birlariga hamdardlik bildirish imkoniyati;
- e) shaxslarning bir-birlarini tushunishi jarayoni» [1].

Sotsiometriya metodikasiga asos solgan amerikalik sotsiolog hamda psixolog Jon Moreno asrimiz boshidayoq sotsiometrik texnologiyani, ya'ni so'rovnoma asosida bir - birini yoqtirgan va bir - birini inkor qiluvchilarni aniqlagan va ana shu omilning unumdorlikka bevosita ta'sirini o'rgangan. Muloqot jarayoni o'ziga xos ravishda murakkab bo'lib, bunda uch xil bosqich mavjud:

Dastlabki bosqich — odamning o'z-o'zi bilan muloqotidir.

Boshqalar bilan muloqot — muloqotning ikkinchi bosqichidir.

Muloqotning uchinchi shakli—avlodlar o'rtasidagi muloqotning ahamiyati [2].

Haqiqatan ham, muloqotning uch bosqichi borligi tufayli, har bir jamiyatning o'z madaniyati, madaniy boyliklari, qadriyatlari mavjud bo'ladiki, buning ahamiyatini tushungan insoniyatning eng ilg'or vakillari uni doimo keyingi avlodlar uchun saqlab keladilar hamda ta'lim, tarbiya va kundalik muloqot jarayonida uni uzatadilar. Muloqotning hayotimizdagi shakl va ko'rinishlariga kelsak uning har bir shaxsning hayotiy vaziyatlarga mos keladigan, o'sha vaziyatlardan kelib chiqadigan ko'rinishlari va turlari haqida gapirish mumkin. Lekin umumiy holda har qanday muloqot yo rasmiy yoki norasmiy tusda bo'ladi. Agar rasmiy muloqot odamlarning jamiyatda bajaradigan rasmiy vazifalaridan kelib chiqsa, masalan, rahbarning o'z qo'l ostida ishlayotgan xodimlar bilan muloqoti, professorning kusrant bilan muloqoti, norasmiy muloqot — bu odamning shaxsiy munosabatlariga tayanadigan hamda uning mazmuni o'sha suhbatdoshlarning fikr-o'ylari, niyat-maqсадlari va emotsional munosabatlari bilan belgilanadi. Odamlarning asl tabiatlariga mos bo'lgani uchun ham norasmiy muloqot doimo odamlarning hayotida ko'proq vaqtini oladi va bunda ular charchamaydilar. Lekin shuni ta'kidlash kerakki, odamda ana shunday muloqotga ham qobiliyatlar kerak, ya'ni uning qanchalik sergapligi, ochiq ko'ngilligi, suhbatlashish yo'llarini bilish, til topishish qobiliyati, o'zgalarni tushunishi va boshqa shaxsiy sifatleri kundalik muloqotning samarasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shunday qilib, muloqot kursanlarning jamiyatda o'zaro hamkorlikdagi faoliyatlarining ichki psixologik mexanizmini tashkil etadi. Qolaversa, hozirgi yangi demokratik munosabatlar sharoitida turli ishlab chiqarish qarorlarini

yakka tartibda emas, balki kollegial - birgalikda chiqarish ehtiyoji paydo bo'lganligini hisobga olsak, kursanlarning muomala madaniyati va muloqat texnikasi mehnat unumdorligi hamda samaradorlikning muhim omillaridandir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Паригин В.Д. Основы социальной психологической теории. М. 2001. – С. 87.
2. Akramova F.A. Ijtimoiy psixologiya (o'quv qo'llanma) .Toshkent – 2007. 29.

